

Met TOS naar het voortgezet onderwijs of mbo

11-11-2022

Taal zit in ons handelen, ons denken, in leren en in onze communicatie met anderen. Taal hebben wij nodig voor contact, voor communicatie met anderen en het is een voorwaarde voor het leren in algemene zin.

Deze maand starten de schoolkeuze markten van het MBO en de schoolkeuze markten van het voortgezet onderwijs. Spannend voor ouders en leerling. Is er al een advies vanuit school? Weet de leerling al welke school of opleiding zijn voorkeur heeft? Voor de leerling met een belemmering in het leren is het vaak nog lastiger. Veel scholen van het voortgezet scholen en mbo's hebben begeleiding en eventueel dispensaties en compensaties voor leerlingen met dyslexie.

De meeste docenten weten wat de belemmeringen zijn voor de leerling met ADHD of autisme en zijn deze termen in ieder geval bij hen bekend en is het voor de meeste docenten geen onbekend begrip binnen hun school. Wanneer je als leerling met TOS de school binnenkomt en je zegt ik heb TOS ...dan weten vaak veel docenten of mentoren niet wat dit betekent en wat het inhoudt. Ook weten zij vaak niet dat er voor de leerling met TOS ook mogelijkheden bestaan met betrekking tot het recht op dispensaties en compensaties. Veel ouders en de leerling weten dit ook vaak niet. Er ligt in het voortgezet onderwijs en in het mbo echt nog een terrein te winnen.

Niet elke leerling met TOS wandelt het vo of het mbo binnen met een arrangement van cluster 2. Het kan zijn dat deze afgesloten is op de vorige school, maar dit betekent niet dat de leerling deze hulp niet nodig heeft bij de overstap. Een dergelijke overstap brengt veel veranderingen met zich mee en de leerling zal zich op veel gebieden opnieuw onvoldoende communicatief redzaam voelen en wat als men niet weet wat jouw belemmering is. En wat als je vertelt dat je TOS hebt en men vraagt 'wat is dat?'

En dan moet je uitleggen wat TOS inhoudt terwijl het al moeilijk is om een gewoon gesprek te voeren of om je hulpvraag onder woorden te brengen. Op dat moment doet men een beroep op de belemmering van de leerling met TOS. Veel leerlingen met TOS ondervinden zelf ook veel moeite met het verklaren en verwoorden van wat TOS is en wat het voor hen betekent.

TOS is de meest voorkomende stoornis die het minst bekend is.

“Leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis die op de basisschool veel problemen ondervonden met het zelfstandig handelen en zich de leerstof moeizaam eigen konden maken hebben weinig zelfvertrouwen opgebouwd. In de puberteit en in de adolescentie is de omgang met andere jongeren belangrijk voor het ontdekken van zichzelf en hier is een bepaalde communicatieve redzaamheid voor nodig. Er zijn veel veranderingen bij de overstap naar het vo of het mbo en een heel ander verwachtingspatroon op taalgebied, op het gebied van de zelfredzaamheid en communicatief gebied. Dit maakt onzeker en kwetsbaar”. (B. Sanders, 2019)

Prevalentiecijfers:

- *Taalontwikkelingsstoornis: 7,4% Tomblin e.a., (1997), Bishop, (2010), 7,5 % Norbury et al., (2016) en Leonard (2014)*
- *Autismespectrumstoornis: 1,16 % Baird et al. (2006), 1% Brugha, McManus e.a. (2011) 1% Bishop (2010)*
- *ADHD: gemiddeld 5% Bishop (2010)*

Deze prevalentiecijfers geven aan dat in een groep van 30 leerlingen twee leerlingen kunnen zitten met een TOS. Hoe herken je deze leerlingen met TOS in je groep of tijdens de stage en praktijklessen? Een TOS wordt vaak verward met ADHD, autisme of dyslexie. Leerlingen met leer-, ontwikkelings- en gedragsstoornissen ondervinden allen in zekere mate problemen op het gebied van communicatieve redzaamheid. Dit heeft gevolgen voor het leren, het gedrag, de communicatie en de participatie van de leerling, en daardoor ook voor het sociaal-emotioneel welbevinden. Deze leerlingen kunnen zich verloren en onbegrepen voelen. Veel is voor hen niet duidelijk in de communicatie met anderen en daardoor zijn zij vaak in de war.

Problemen op het gebied van communicatieve redzaamheid kunnen veel frustratie veroorzaken, en zelfs psychische of lichamelijke klachten. Deze leerlingen vertonen vaak ‘ongewenst’ gedrag en vaak wordt dit gedrag als eerste gesignaleerd

Zowel op het voortgezet onderwijs als op het mbo zal er nog meer van de leerling gevraagd worden, vooral op communicatief gebied zoals contacten met nieuwe leerlingen en met je mentor, in het praktijkonderwijs en in het mbo vooral ook tijdens de verplichte stageperiodes. Vermijd dat de hulp en begeleiding pas rond de herfstvakantie opgezet is, dit is voor de leerling met TOS te laat, want de eerste succeservaringen zullen ontbreken op een nieuwe vorm van onderwijs en het ontbreken van succeservaringen is van invloed op het zelfbeeld en het sociaal-emotioneel welbevinden.

Bij de overstap van de basisschool naar het voortgezet onderwijs is het belangrijk dat niet alleen de omgeving van de school en de reis naar de school verkend moet worden, maar ook de mogelijkheden binnen de school zoals.

- Is er sprake van kennis over TOS op de ontvangende school?
- Welke ondersteuning is mogelijk?
- Welke dispensaties en compensaties wil en kan de school bieden gericht op de belemmering van de leerling? Is men bekend met de dispensaties en compensaties op de website van Simea? <https://simea.nl/toetsen-en-examens>
- Wel profielkeuzes zijn op de betreffende school mogelijk?
- Welke ondersteuning heeft de leerling al gehad? Bewaak een warme overdracht vanuit het basisonderwijs.

Wanneer er geen sprake is van een arrangement of hulp aan de leerling vanuit cluster 2, welke hulp kan je dan als docent, remedial teacher of mentor bieden? Zo is ook niet op elke school een remedial teacher aanwezig. Niet elke docent krijgt voor zijn of haar vak binnen de school extra uren om ondersteuning te bieden aan de leerling. Wel biedt elke school huiswerkbegeleiding, maar deze is niet op elke school gericht op de individuele hulpvraag van de leerling. Vraag kan dus zijn hoe de extra begeleiding voor de leerling met TOS op de school waar hij of zij naar toe gaat deze hulp en aandacht voor TOS inricht.

Enkele tips en aandachtspunten voor bij de overstap naar het mbo

- Begeleid gedurende de gehele schoolperiode de leerling in de studiekeuze en loopbaanoriëntatie. Dit gebeurt meestal tijdens de mentoruren. De leerling met TOS heeft niet altijd een reëel beeld van zijn beperkingen en mogelijkheden. Hij heeft begeleiding bij zijn keuze voor de toekomst. Dit wil niet zeggen dat hij geen dromen mag hebben, maar hij moet wel op haalbare stappen gewezen worden.
- Aandacht voor de psycho-educatie. Wie ben ik, wat kan ik, waar heb ik moeite mee?
- Analyseer de leerresultaten, doe dit vooral samen met de leerling.
- Bespreek met de ouders en de leerling welke mbo-scholen gezien de keuze van de leerling en de beperking van de leerling mogelijk zijn.
- Stimuleer de leerlingen om voorlichtingsbijeenkomsten van het mbo te bezoeken.
- Het is heel belangrijk dat het voortgezet onderwijs relevante informatie overdraagt aan het mbo met betrekking tot de hulpvragen en de ondersteuningsbehoefte van de leerling.
- Begeleid de leerling bij het behalen van de referentieniveaus die nodig zijn voor de overstap naar een bepaald niveau met betrekking tot Nederlands, Engels en rekenen.

Er zou zeker meer kennis over TOS aangeboden moeten worden op de docentenopleidingen of tijdens de studiedagen van de docenten in het voortgezet onderwijs en het mbo.

Besef dat de leerling zich onbegrepen voelt als de betrokken mentor of docent aangeeft niet te weten wat TOS is.

Smartonderwijs biedt naast trainingen en lezingen ook Webinars over TOS.

<https://www.smartonderwijs.nl/webinars.html>

Boeken over TOS en over leerlingen met TOS in het voortgezet onderwijs en het mbo.

- Spraaktaalgids - Jet Isarin, Acco Kentalis
- Taalontwikkelingsstoornissen in het voortgezet onderwijs en het mbo - B. Sanders, LannooCampus 2019.
- Mijn TOS en ik - Dienne Kamphuis, De Spreekhoorn, 2015.

- Met TOS op de praatstoel. - Alice van Noppen, boekenbestellen.nl, 2020.
- Hoofd vol TOS, Veerle Stevens e.a., Pica, 2019
- Ondersteunend tekenen bij TOS, Pien van der Most- Pica (verschijnt eind 2022)

drs. Bernadette Sanders
Orthopedagoog

Wat is dat ...TOS?

Problemen m.b.t. de communicatieve redzaamheid.

Moeite met **begrijpen** en **toepassen** van gesproken en geschreven taal.

- Spraak (klanken) en woordenschat gaat vaak vooruit.
- Zinnen formuleren (schriftelijk en mondeling) en het toepassen van de juiste grammaticale regels blijft ook als kinderen ouder worden vaak lastig. In alle talen.

TOS probleemgebieden.

- Woordvorming en de zinsbouw
- Auditieve verwerking
- Spraak en het klanksysteem
- Woordenschat en taalbegrip
- Taalgebruik (pragmatiek, communicatief redzaam zijn)

SMARTOnderwijs